

13. JUUNIL möödub 30 aastat päevast, mil Eesti Ülemnõukogu võttis vastu omandireformi aluste seaduse, tuntud lühendina ORAS.

EESTI ÜÜRNIKE LIIT
ESTONIAN TENANTS UNION

Kersti Kaljulaid, Jüri Ratas, Kaja Kallas – nõuame õiglast hüvitist!

13. juunil 30 aastat omandireformi algusest

Eesti Üürnike Liit tähistab seda kuupäeva kaotatud kodude mälestuspäevana. On saatuse ironia, et kaks rahvuslikku leinapäeva, 13. juuni ja 14. juuni, sattusid ajaloos kõrvuti. Ajaline vahe 13. juuni 1991 ja 14. juuni 1941 vahel on täpselt 50 aastat. Pool sajandit ehk kaks põlvkonda. Mõlemad kuupäevad tähendavad eestlaste sunniviisilist ümberasustamist.

Omandireform on kestnud nii kaua, et paljud, eriti noorem põlvkond, ei saa täna aru, miks ta ükskord ära ei lõpe. Rahandusministeeriumi andmebaasi andmeil on reformi käigus tagastatud üle 5000 elamu. Uute omanike jaoks kulges reform kiiresti ja osa elanikkonnast on sellega rahul. Kuid samad andmed näitavad, et reformi tulemusena tõsteti oma kodudest välja ligi 75 000 inimest. Teadlaste koostatud ja sel kevadel valminud omandireformi mõjude analüüs väidab, et omandireformis tagastati üle 22 000 korteri (koos seal seaduslikult elanud perekondadega).

Mõnikord tõsteti perekonnad koos mõõbliga otse tänavale. Ei

aidanud kohale kutsutud politsei, kes lähtus riiklikust tagastamise otsusest ja korteri vabastamise korraldusest. Mitte ühelgi ametlikul Eesti vabariigis polnud kohustust lageda taeva alla jäetud uue kodu kõrge turuhinnaga, saamata riigilt mingisugustki toetust.

Samal ajal naabermaja või isegi tervete uuselamulinnaosa elanikud erastasid oma elamispiinna peaaegu tasuta, kuigi haldasid oma elamispiindu täpselt samadel tingimustel tagastatud majade elanikega. Nende uuselamute rajamiseks oli aga materiaalselt püstitatud Nõukogude võimu kehtestades 1940. aastal. Enamasti polnud nad veel sündinudki, nii et nõukogude korra tegude eesti pandi vastutama Eesti vabariigi teine-kolmas põlvkond! See põlvkond sai elamispiinna ausal teel ja

seaduste järgi. Kõrvalekaldeid seadusest ei olnud lubatud, erakortereid ei eksisteerinudki. Ametlikus keeles olid nad korteri valdajad, kellele anti order elamispiinna kasutamise õigusega piiramatuks ajaks, see tähendab praktiliselt surmani, ja sissekirjutuse edasi kestes võisid lapsed jääda sinna korterisse edasi elama. Oli lubatud ainult korterivahetus.

Omandireformi käigus kujunes seadusliku kodu kaotanud perekondadest omaette kogukond, kelle üürnike liit ristas sundüürnikeks. Neile sunniti peale eraisikust omanik, kes mõne aja pärast sundis süütu inimesed oma kodust ja omaniku kinnisvarast lahkuma.

Sundüürnikud on pidanud reformi julmaks ja ebaõiglaseks. Ütleb ju ORAS paragrahv 2 lg 2, et reformi käigus ei tohi sündida uut ülekohut. 1992.–2000. aastate mitu valitsust rikkusid seadust ja uus ülekohus võttis massilise mõõtmega.

Teised Ida-Euroopa riigid (Leedu, Poola, Ungari, Tšehhi) oma rahva vastu nii julmalt ei astunud, soovides jätkata reforme õigusriigina. Rahandusministeeriumi poolt Tallinna ülikooli teadlas-

telt tellitud uuring «Omandireformi sotsiaalsed ja õiguslikud mõjud» (2021) jõudis tõsise järelduseni: omandireform on olemuselt ülekohtune ja sundüürnikele tehti selle läbiviimise käigus liiga. Teadustööga kaasnenud avaliku arvamuse uuring näitas, et üle 70 protsenti Eesti elanikest leiab, et sundüürnikke koheldi omandireformi käigus ebaõiglaselt.

Jüri Ratas esines peaministri üürnike liidu 2019. aasta suurokogul, kus tunnistas hulga rahva ees probleemi tõsidust. «Varsti möödub kolm kümnendit omandireformi aluste seaduse vastuvõtmisest, mis sõnastas, et omandireformi käigus kaasatakse endistele omanikele ja nende õigusjärglastele ei tohi kahjustada teiste isikute seadusega kaitstud huve ega tekitada uut ülekohut. Kui see on kahetsusväärne nii juhtunud, tuleb uus ebaõiglus kompenseerida.»

Praeguse spiiikri ja tollase valitsusjuhi kõrgel tasemel välja öeldud riigimehelik sõnum tähendab, et sündinud ülekohus tuleb heastada. Ülekohut kinnitanud teadusuuringut arutati mai lõpus ka

praeguse valitsuse kabinetiistungil, jätkuarutelu lükati paraku eeloleva sügise valimisviitluse aega.

Tsitaat eelmainitud teadustööst: «Kui lähtuda sellest, et inimesed, kes olid sattunud 1990ndate aastate algul elama pool sajandit tagasi Nõukogude võimu poolt sundvõõrandatud majadesse, tihti peale mitmekordseid ümberpaiknemisi ja korterivahetusi, polnud ise selles süüdi, siis on piisavalt argumente näitamaks, et Eesti riigi poolne käitumine niinimetatud sundüürnike kui sotsiaalse grupiga omandireformi käigus oli ebaõiglane.»

Aeg on valusast probleemist avameelselt rääkida. Aeg on lähiajaloo vigu tunnustada ja asuda nende heastamisele nii moraalset kui materiaalselt. Aeg on luua omandireformi käigus kahju saanud ja valitsuse ühiskomisjon, kes võtaks eesmärgiks lahendus leida. Eesti ei ole nii nõrk, et viga parandada. Me ei saa ju pogrommi või genotsiidi mainega riigina edasi minna!

Seekord ei ole eestlaste kannatusi põhjustanud võõrvõim nagu varem ajaloos. Seekord tulistasid vale seadusega kaitsetu rahva

pihta omaenda parlamendi ja valitsuste otsused. Õiglane lahendus on vajalik juba ainuüksi riikliku eksistentsi tugevdamiseks.

Tallinna ülikooli ekspertgrupi teadlased ütlevad konkreetselt: «Eesti riigil oleks mitte ainult eetilise püüda võimaluste piires võtta ette samme toimunud ülekohu heastamiseks, aga see aitaks kaasa ka ühiskonna usalduse tõusule riigi vastu. Sümbolsest vabandamisest sundüürnike ees üksinda ei piisa. Tehtud ebaõigluse tunnustamine, aga mõõndusega, et oli, mis oli, need olid hoopis teised parlamendikoosseisud ja teised valitsused, seetõttu me nende mõõdalaskmise ei vastuta, õonestaks usaldust Eesti riigi toimimise vastu. Tegemist oli ikkagi Eesti riigiga ja me ei tohiks aktsepteerida Eesti riigi poolset hoolimatust.»

13. juuni, ORASe 30. aastapäev, on osa Eesti elanike suhtes häbiväärne ja muudab loosungi Eestist kui õigusriigist tühi. Nõuame kodude äravõtmise eest õiglast kompensatsiooni!

Eesti Üürnike Liit
22 000 perekonna nimel